

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

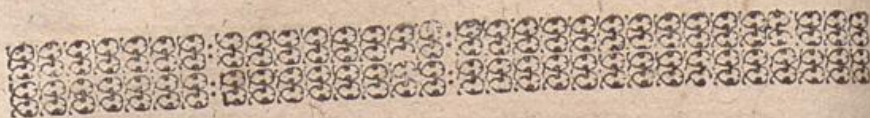
**R. P. Maximiliani Sandaei E Societate Iesv Doctoris
Theologi Architectura Christiana**

Sandaeus, Maximilianus

Coloniae Agrippinae, 1653

Sermo II. Situs Domus Sapientiae Oriens. Plantaverat Dominus Deus
Paradisum voluptatis à principio. LXX. legunt, ad Orientem. Genes. XI 8.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46065](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46065)

S E R M O II.

S I T U S

Domus Sapientiæ.

O R I E N S.

*Plantaverat Dominus Deus Paradisum
voluptatis à principio. LXXta.
Ad Orientem. Genes. 11. 8.*

A R T I C U L U S I.

O R I E N S

*Accommodatissimus est ad Domum Sapientiæ alicubi
Ædificandam, Situs.*

S Principi Architecto placuit, qui imaginem quandam istius sui Domicilii, Hortum voluptatis, quem Paradisum vocamus, plantavit ad orientalem cæli plagam. Quod enim nos in Genesi legimus, *plantavit à principio, LXXta.* Interpretes vertunt, *ad Orientem.* unde doctissimus ævi nostri interpres (a) scribens in Genesim, existimat, certum esse de fide, quod Paradisus fuerit locus corporeus situs in parte aliqua terræ nostræ versus Orientem. Qua persuasione imbuti, S. Chrysostomus, Theodoretus (b) & Damascenus, (c) docent Christianos orare ad Orientem, ut recordentur Paradisi è quo peccatum pulsi sunt; atque anhelent ad Paradisum cælestem, cujus ille terrestris fuit typus & imago. Est autem idoneus admodum situs ille pro Sapientiæ Cultore,

(a) *Cornel Gen. 2. 8.* (b) *in Genes.* (c) *lib. 4. de fide cap. 13.*

re, ut de multis ex eo admoneatur, quæ usui futura illi sunt, & interdum, certis temporum ac locorum circumstantiis, necessaria. Imprimis enim notum illi esse debet, ut præscribit ipsa Sapiencia in libro, ejus nomine, ac titulo exornato cap. XVI. 28. *quoniam oportet prævenire Solem ad benedictionem tuam, DEUS, & ad ortum lucis Te adorare.* Monetur exemplo Hebræorum, qui in deserto, quoniam manna, Sole incalescente liquescebat, necessario ante ortum, vel ad ortum Solis, colligere illud debebāt, ut præveniat Solem, ad benedictionem DEI accipiendam, qualis erat manna, & vicissim illi reddendam per gratiarum actionem. Monetur, ut summo mane ad ortum lucis DEVM laudet, adoret, & inuocet, ne sit ingratus. Nam ut sequitur, *Ingrati spes, tanquam hybernalis glacies tabescet: & disperiet, tanquam aqua superuacua.* Monetur igitur, ut si piger sit. & ingratus diuinæ oblationi, quâ mane ad se vigilantibus & orantibus offert gratiam, æquè ac Hebræis mane offerebat manna, non speret postea post somnum, & inertiam se reperiturum, quod socors neglexit. Exemplo sint Hebræi, qui stertentes fallebantur: cum post ortum Solis manna quærebant, nam reperiebant illud Solis radijs liquatum. Siquidem manna liquabatur ut glacies in hyeme, Sole incalescente colliquescit & tabescit, hoc est, in vaporem abit & evanescit.

DISCAT Sapienciæ studiosus ad ortum lucis adorare lucis auctorem, aut, ut est in Græco *ἰοσυγκάσιον* occurrere, aspirando, supplicando, interpellando. Si enim DEVS tam est beneuolus, tamq̃ diligēs, ut primo mane manna ac gratiã offerat, decet sanè ut illius gratiam gratè beneficij particeps excipiat. Offerat ante Ortū Solis, vel ad ortum saltem primitias DEO cogitatuū, verborum, operum. Hoc fecisse Regium Psaltē notat S. Chrysostrmus exponens illud psalmi v. *Mane exaudies vocem meam.*

Ab initio, inquit, diei David dabat DEO primitias, Oportet enim ad gratias illi agendas Solem præuenire, & ante ortum lucis interpellare. Tu quidem in Imperatore non partaris, in eo, qui est inferior, ante te adorare: nunc autem Sole oriente ipse dormis, & cedis primum locum creature, nec omnem creaturam præuenis, que propter te facta est: nec ei agis gratias; sed cum surgis manus & faciem lauas, animam autem immundam negligis. In eundem Psalmum S. Athanasius: Magnum certaminis ducis, à lecto ipso DEO sistere seipsum, & præuenire in gratiarum actione Solem. Idem Iudæis omnibus præscribebat Sapientissimus eorum legislator Moses, commendans, ac non etiam mandans? Legis diuinæ meditationem mentinam ante lucanam, hoc est, orationē mentalem, que semper vocali præmittenda aut copulanda est. Meditabor in eis, (præceptis, mandatis, iustificationibus Domini dormiens atque CONSVRGENS, Deuteron. vi. Quod quilibet sibi dictum existimet Sapientiæ cultor maximè profectò, hinc ortum esse vsum in bonis Christianis, estimat eo loco Episcopus Abulensis, vt cum primum lecto surrexerint, mox à Dei laudibus incipiant oratione tum vocali tum mentali. DEO causæ primæ, auctoris naturæ & gratiæ, donatori bonorum omnium, vt dicuntur ita omnium quæ in illo perficientur debentur primordia, vt Sancti, Basiliius, (a) Ambrosius, (b) Dionysius, docent. Quod si præstetur, felix dictorum operum quæ sperari potest exitus, defectumque, & multo magis criminum euitatio. Surgentibus nobis ad laudes DEI, omnis exinde tenor operis nostri in ipsius laudibus formatur & viuificatur, vt obseruat S. Bernardus (d) B. Ephrem verò hoc adiungit (e) Si orationem operi præmiseris, & surgens è lecto primorum motuum tuorum initia ab oratione duxeris, aditus peccato in animam non patebit.

(a) In regul. fol. r. sp 37. (b) in psal. 118. ser. 19. n. 4. (c) lib. de priminib. diuin. c. 3. (d) de vita solitar. (e) tomo 1 ser de orand. Dec.

Hoc etiam suadent Domus Sapientiæ custodes semper vigiles, Angeli, quibus ea cura, vt laudent quotidie DEVM, QVASI ASTRA MATVTINA (a) Quoties audiisti, (b) fortasse non absque sarcasmo, *Vbi eras*, nempe in strato, inter plumas, in culcitra, (c) *cùm me laudarent simul Astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei?* Ecquid beatius, exclamat S. Basilus ad suum Nazianzenum, (erat autem vterque summus, vt Sapientiæ, sic matutinæ precationis amator, simulque solitudinis & vigiliarum) *quàm hominem in terrâ concentum Angelorum imitari? in eunte statim die in orationes ire? in hymnis & canticis Creatorem venerari? Grave est, ô cliens Sapientiæ vt verbis te horter vigilantissimi Antistitis Ambr. si te ociosū in stratis Solis orientis radius inuerecundopudore conueniat, & lux clara feriat oculos somnolento adhuc torpore depressos. Occurre ergo ad Solis ortū, ne lumina tua primus diei fulgor exagitet.* Tum diuertit aliquātis per sermonem ad Christum, qui Sol est Iustitia, & hominibus Oriens ex alto, ac subnectit: *Si hunc Solem præveneris, antequam isse surgat, aspicias Christum illuminantem. Ipse prius in tui cordis illucescet arcano: iterumque dices ad eum: Exitus matutinos, & vespere delectabis.* Addamus illa Dauidica, dulciora Sapientiæ Alumno super mel & fauum. *Deus Deus meus ad te de luce vigilo. (d) Memor fui tui super stratum meum in matutinis meditabor in Te. (e) Domine, mane exaudies vocem meam: mane adstabo Tibi, & videbo. (f) Exaltabo mane misericordiam tuam. (g) Mane oratio mea prævenerit Te. (h) Qui mane vigilant ad Me, dicit Sapiencia ipsa, inuenient me. (i) quid præterea? quæ mecum sunt: Mecum autem sunt, adiungit. Diuitia & gloria.*

Thera P^utas laudat Philo Hebræus- (k) quod

G 3

- (a) Iob XXXVIII. 7. (q) Epist. 1. ad Nazianz. (c) in Psal. cxviii. Ser. 19. (d) Psal. xxii. 1. (e) vers. 7. (f) Psal. v. 4. (g) Sfal. kviii. 17. (h) Psal. kxxxviii. 7. (i) Prover. xiii. 17. (k) Philo lib. de vita contemp. n. pl.

quotidie bis precari essent soliti, mane, ac sub vesperam Oriente Sole petentes diem verè felicem, vt que mente eorum cælesti repleantur lumine. Esseni, inquit Iosephus, (a) & ipse Hebræus historicus, *ante ortum Solis nihil profani loquuntur, sed* (nempe, Solis auctori DEO) *patris quaedam vota celebrant, quasi vt oriatur precantes.* Iudæis quoque solenne erat quotidie mane offerre iuge sacrificium. Antiquissimos illos Christianos, qui Traiani temporibus floruerunt antelucanos egisse cœtus, tanto concursu delium, & admiratione Gentilium, vt Prouinciæ Præsidis iudicaret rem dignam, quæ ad Cæsarem referretur, constat ex Plinio ad Imperatorem illum epistola. Mansit illa consuetudo in posteris: sed apud Monachos potissimum de quorum hymnis matutinis ad galli cantum differit Chrysostomus commentario in 1. ad Timotheum. Christianis quoque habuit, sed proximè à Mamma matre, eorum discipula ac faultrice, Alexander Severus Imperator, quod mane in balneo suo rem diuinam faceret, vt Lampridius refert. Quid ergo mirum. Imperatores Regesque Christianos, fuisse tanquam Præsidis Sapientiæ, matutinos Numinis salutatores adoratoresque? De Theodorico Gothorum Rege scribit Sidonius Apollinaris lib. 1. epist. 2. *Antelucanos suorum Sacerdotum cœtus minimo comitatu expetebat quotidie, & grandi sedulitate venerabatur.* Similia de alijs Principibus nostrorum quæque temporum suis locis opportunè narrauimus.

Itaque ob hæc & eius generis plura Domum Sapientiæ ad Orientem locamus.

(a) lib. 2. belli cap. 7.

ARTICULUS II.

SITUS DOMUS SAPIENTIÆ.

Ad Orientem, est munijis Cultoris Sapientie perquam idoneus,

DE Oratione matutinâ & adoratione propria Studiosi Sapientiæ diximus aliqua, sed nunquam dicitur satis pro materiæ amplitudine, & officii necessitate. Illud itaque addatur, orandum illi, non tantum, quod philomela solet, mane in aurora, sub ortum solis, sed etiam converso ad Orientem, seu ad Orientalem mundi plagam vultu. Quod olim facere consueverant Christiani ex Apostolicâ traditione, ut docet S. Basilius (a) & Anastasius Nicænus. (b) Et ideo Tempora quoque sua constituebant ad Orientem, ut tradit B. Isidorus, (c) quod Clemens ab Apostolis etiam manasse scribit. Immo, Lucianus, Hyginus, & Latinus Pacatus (d) idem fecisse Gentiles prodiderunt. Denique Vitruvius, (e) ubi de Sacrarum ædium positione tractat, jubet ædis signum, sive statuam in ara positam occidentem spectare, ut templum adeuntes, & ad altare accedentes spectent Orientem.

At, cur Sapientiæ divina fiduciaris cliens, precum, aut etiam studiorum tempore, ad Orientem se vertat & in eâ plagâ Domum construat? AN quia Ortus mundi pars est nobilior ac honoratior, ideoque adorationi DEI & officijs Sapientis est accommodatior? (f) Ab oriente lux & Sol oritur, & oriens non raro pro luce sumitur: lux autem & Sol imagines quædam sunt DEI sapi-

G 4

entissi-

(a) l. de Spir. S. cap. 27. (b) Q. in SS. q. 18. (c) l. 11. (d) Panegii d Theod. (e) lib. iv. cap. 5. (f) 8. Iustinus lib. question q. 118. S. Dionys. Eccl. hierar. par. 2. cap. 2. S. Cyrill. Cæsaresi. 1. myst.

entissimi, illustrantis omnia sed potissimum intellectus sibi addictorum. Huc spectat antiqua ceremonia baptismalis, ut Diabolo renunciaturus, ante abluionem, Occidentem versus statueretur sicque positus tertio renunciantis verba proferret; idemque postea Christum D. confessurus ad Orientem conuersus id totidem vicibus faceret. Nimirum, ut Occidens est tenebrarum, ita oriens luminis est hieroglyphicum: immo, fons lucis, indeque illustrationis. AN, quia decet Sapientiae discipulum, Solis etiam illius visibilis, qui invisibilis est symbolum, beneficium agnoscere, cum is ad DEI nutum toti mundo, sed in eo, homini praecipue, & mane vigilianti, lucem, calorem, hilaritatemque oriens adferat, sicque DEO Sapientiae Patri matutinus gratias agat. AN, quia prima Sapientis patria, primaque domus fuit in parte orbis orientali? è qua in Adamo pulsus, & illam continuò contempletur, ad illam suspiret, & cum ad illam redire nequeat, aliam ejusdem denominationis inquirat Paradisum caelestem, sic Daniel faciem ad Templum Ierosolymitanum, ad quod in Babylone exul aspirabat orans conuertebat. AN, ut Christum Sapientiae suae scaturiginem, immò ipsam Sapientiam, in Cruce pendentem veluti cathedra dicentem iugiter ob oculos habeat, & dicta ejus excipiat? Siquidem Christus Crucifixus respiciebat Occidentem; nam dorsum obuertebat Ierosolymae & Orienti, faciem verò conuertebat ad Occidentem. Itaque conuersus ad Orientem, Christum Crucifixum respicit, illique quodammodo occurrit. Sine ergo legat, siue scribat, siue aliquid aliud faciat, Crucifixum Dominum, velut Magistrum Doctoremque unicum suum intuetur. AN, quia, ut Christum ascendentem in caelum, & Judicem inde venturum

(a) Damas. lib. iv. de fide cap. 13. Cyrill. Catech. i. mystach. S. Basil. S. Nyssen. apud Moysen Barcepha lib. de Parad. p. i. cap. 14.

rum, adoret, colat, ac metuat, iudicii futuri memor, ne peccet in Domo Sapientiæ? Certè, Christus ascendens in cælum ad ortum efferebatur, ibique adoratus est à Discipulis, & sic inde venturus est ad iudicium, quem admodum ascendèrem, ibidem in cælum conspexerunt Apostoli, juxta illud Zachariæ xiv. *Stabunt pedes ejus in die illa supra montem Olivarum, qui est contra Ierusalem ad Orientem.* Unde honorum omnium cum Davide illud erat votum, *Adorabimus in loco ubi steterunt pedes eius.* Psalmo cxxxvi.

ADORAMUS ad Orientem, inquit vetus auctor sub Anastasii nomine, *quia Deus est lux vera, eamq; ob causam ad lumen conversi creatum istud, non creatum illud, lumen, sed eius luminis creatorem adoramus, & ex elemento omnium splendidissimum creatorem DEUM veneramur.* Addatur, quod ex Oriente pater fidei nostræ Abraham prodierit. Hinc II. c. xli. *Quis suscitavit ab Oriente iustum vocavit eum, ut sequeretur se?* Vocavit Abrahamum Deus ab Oriente, nempe, Mesopotamia quæ Orientalis est Palæstinae ut sequeretur se: & profecto sequutus est DEUM Abraham vocantem cæca obedientia, *nesciens quo iret*, ut Paulus loquitur ad Hebræos xi. optima imago cultoris Sapientiæ. Nec malè, S. Hieronymus, Cyrillus, Procopius, per Justum accipiunt Christum, qui à DEO hominibus est datus, quasi Sol quidam Iustitiæ ac Sapientiæ oriens in Oriente. Quemadmodum enim Sol Oriens mundum illustrat ac vivificat, sic Christus secundum Zachariæ vaticinium, *visitavit nos oriens ex alto Zachar. vi. 12.* & illustravit oriente luce divina, ad quod nobis eum oriri fecit Pater æternus. Quare inter propria Christi nomina est etiam Oriens. Illud quoque non omittatur, inter filios Jacobi Judam tabernaculum suum ad Orientem fixisse Num. 2. ut filiorum dignissimus, & Christiani populi figura illustris. Istud etiam in ceremonialibus veteris legis fuisse, ut

Sacer

Sacerdos tolleret de sanguine vituli, & aspergeret septies contra propitiatorium ad Orientem, ut est in leuitico. cap. xvi. Denique; ab Oriente profiliunt radii solares, corporibus humanis, plantis, domibus, quàm aliunde salubriores. Unde in Oriente plantatus fuit Hortus salubritatis, vitæ, ac voluptatis. Quid mirum, quod ad Orientem construamus Domum Sapientiæ, in qua perpetuo sit Aurora musis amica, & apta studiis Sapien-

A R T I C V L V S III.

SITUS DOMUS SAPIENTIÆ

Ad Orientem, ingenii ad Sapientiæ culturam accommodati iudicium habet, vel spem præbet:

INGENIA quidem multa præstantia ac præclarissimæ Orbis dedit Græcia, & Græciæ ocellus Athenæ, tum Italia, & hujus corculum Roma: sed si Herodiano fide ad Orientem omnes ferè mortales sunt ingeniis accerimi. Quod insinuat in Divinis paginis libro Regum tertio capite quarto, ubi de prærogativâ Sapientiæ Solomonis per comparisonem: *Præcedebat Sapientiæ Solomonis Sapientiam omnium Orientalium*: ac si jam laudandum diceremus, præcedit subtilitate ingenii & speculatione altitudine omnes Hispanos, An fortasse id Orientalibus adscribendum quod propius à Sole absint? ut quædam opinantur, sicque magis excoctum habeant sanguinem, unde spiritus subtiliores, quibus Occidentales destituantur. Acute sane Dido, & ex hac persuasio ad Legatum Æneæ:

*Non obtusa adeò gestamus pectora Pœni.
Nec tam aversus equos Tyriâ Sol jungit ab urbe.*

Quan-

Quantum autem superent aliarum regionum mortales, in Oriente nati educatique, præter alia, ostendunt rerum plurimarum inventiones, quæ ad artes & scientias pertinent, atque excellentius quoddam ingenium requirunt, in Oriente factæ. Oriens primos fabros & malleatores in cuncta opera æris & ferri dedit, Genesis IV, celebratur eo titulo Tubalcain inventor artis fabrilis. Oriens primos citharædos, ac musicos protulit, quorum princeps Iubal, *pater canentium cithara & organo* Genesis IV, id est, inventor & auctor organi & citharæ, unde à Jubal, qui fuit jubilosus, jucundus, & jovialis, venisse nomen *Iubilum*, & verbum *Iubilo*, etiam ad Latinos, putant aliqui. Oriens primos navium, verbium, turrium artifices, & artificum magistros in lucem edidit, & prouexit, Quod majus est, Oriens primas litteras, quibus nihil magis admirandum, nihil magis necessarium, nihil magis jucundum Sapienciam colentibus accedere potuit, earumque inventorem orbi submisit. Is fuit Enoch, Sapienciæ, si quis alius, alumnus, *qui ambulavit cum Deo: Gen. v. 22.* Nunquam à diluculo ad tenebras, nunquam in tenebris ipsis à DEO avulsus, Deum semper præsentem pro oculis habens; cum Deo, ut ejus Sacerdos, assidue precibus, sacrificiis, sacrisque actionibus agens, illi per omnia obsequens, cum illo colloquens, ilius opem continuo implorans. Illum litteras invenisse plui morrum est assertio: scripsisse autem Divina quædam, est certum ex iis, quæ citat Judas Apostolus in sua epistola; quamvis ejus liber interierit, Si quidem ille, quem viderunt S, Hieronymus, Augustinus, Origenes Tertullianus supposititius indicatur & apocryphus. Oriens Magiam naturalem, licitam, bonamque docuit. Et sane, Christo nato Magi ab Oriente venerunt primi Sapienciæ incarnatæ adoratores, & huma-

ni generis ad Redemptorem omnium legati. Denique Adam & Eva ingeniosissimi & rerum omnium peritissimi nati fuerunt in Oriente. Videte qualem Situm regiae suae elegerit SAPIENTIA.

ARTICULUS IV.

SITUS DOMUS SAPIENTIAE

Ad Orientem, felicitatem portendit.

EX Situs Domus Sapientiae, eam ingredientibus, ibique sacris operantibus (nam & Templum est) felicitia omnia spondere ausim, veterum sequutus placita, Siquidem Oriens, mundi pars dextera censetur, & ita illam habet Philosophus, probatque, quia inde motus initium, Dextera autem felicitatis est symbolum. Ad felicitatem suam referebat quidam aviculæ ad dextram volatum.

Evenient, dedit ipse mihi modo signa futuri

Phæbus & à leva dextra volavit avis.

Superstitiosum hoc, non istud, quod mandabat suis piscatoribus Christus Ioan. xxi. 6. *Mittite in dexteram navigii rete, & invenietis:* respondit eventus, *Miserunt enim, & iam non valebant illud trahere pro multitudine piscium.* Dextera in sacris Christianis vitæ æternæ significationem habet: *Delectationes in dextra tua usq; in finem:* cantabat David. *Psal. xv. 10.* In iudicio extremo destinati ad vitam æternam, boni dexteram, addicendi pœnis sempiternis sinistram Christi occupabunt *Matt. xxv. Vias quæ à dexteris sunt, novit,* id est approbat, & remunerat Dominus. *Proverbior. 17.* Et sane veteres Theologi eam inesse vim in Dei

dex-

dextera intellexerunt, vnde pulchra, grata, lætaque omnia provenirent. Hoc indicat toties nominata in divinis libris Dextera felicitatis index. *A dexteris est mihi ne commovear.* (a) *Dextera tua suscepit me.* (b) *Brachium eorum non salvavit eos, sed dextera tua* (c) *Astitit regina à dextris tuis* (d) *Exaltetur dextera tua.* (e) *Adstitit à dextra pauperis* (f) *Dextera Domini fecit virtutem. Dextera Domini excitavit.* (g) *Longitudo dierum in dextra ejus.* (h) Regnum quibusdā spondere visus Oriens, quod multis imperiis regnisque splendidissimis claruerit. Ad Regnum aspirat Sapientiæ Amator; sed non, quod est de hoc mundo, regnum fragile, breve, finiendum; verum ad alterius vitæ, constans, immobile, sempiternum.

(a) Psal. xv. 6. (b) Psal. xvii. 36. (c) Psal. XLIII. 4 (d) Pl. XLIV. 10. (e) Psal. LXXXVIII. 14. (f) Pl. CVIII. 31. (g) Pl. CXVII. 16. 17. (h) Prov. III. 16.

ARTICULUS V.

SITUS DOMUS SAPIENTIÆ.

*Ad Orientem, deliciarum, divitiarumq; abundantiam,
& bonum omne pollicetur.*

ORIENS abundat deliciis, quarum abundantiam in Domo Sapientiæ consideramus, non corporalium, sed spiritualium, argumento tamen sumpto, & analogia ducti à corporalibus, quibus gaudet Orientis regio ob pinguem fertilemque tellurem. Odores & aromata, quæ iucundissimè sensus afficiunt, & conducunt ad sanitatem: myrra, thus, cinnamomum, piper & ejus generis plurima unde copiosius ad alias mundi plagas appor-
tan-

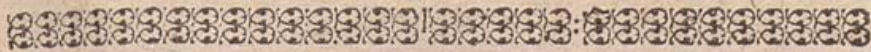
rantur, quàm ex Oriente, ubi vis Solis est efficacior? verum est, alibi etiam provenire aromata nonnulla, sed nullibi tanta copiâ, tam què fragrantia, quàm in Oriente, tum è soli, tum è cæli constitutione: Siquidem signa cæli orientalia, fortiora censentur, quia ignea & prima. Persarum orientalium eæ fuerunt delicia, ut Alexandrû antequam lustraret Orientem invictissimum militem, & ad durissima toleranda assuetum, enervaverint, & victorem orbis victis penè subjecerint, ut Capuanæ amœnitates ferum antea atrocem què Annibalem. Sed nihil magis hoc confirmat, quam quod DEUS delitiosissimum hortum voluptatis plantaverit in plagâ Orientali Eden, qui locus aptissimus videri potuit, quia delitiosissimus, & omni genere voluptatum affluens: Immo, ipsum nomen *Eden* (a) delicias sonare, auctor est eruditissimus Masius: vnde Græcos suum *ἡδονή* formasse sunt qui putant.

In eodem Situ Deliciis sunt conjunctæ Divitiæ. Unde enim lapides pretiosi, vnde aurum, unde effodiuntur opes irritamenta malorum uberius, quam in Oriente? Unde aduchuntur leones, elephanti, tigres, aliæque vestitatis ac feritatis ejusdem belluæ: quæ nobis visæ voluptati sunt, magistris suis & formatoribus maximo lucro: unde rara ideo què cara & preciosa absque numero: ex Oriente. Denique, ut ab Aquilone panditur omne malum Jeremiæ I. ita fere ab Oriente omne bonum. An fortasse idcirco CHRISTUS Dominus, qui solus BONUS, & quia DEUS, OMNE BONUM, in Litteris divinus nominatur ORIENS? *Visitavit nos Oriens ex alto, Lucæ I. Ecce vir Oriens nomen eius. Zacharia VI. cujus justitiæ, & Sapientiæ lumine, nostræ injustitiæ ac inscitæ nox illustratur. Ave ô Oriens, Ave. Orere nobis, ad orientem*

Sa-

(a) *Eden delicia Andr. Masius ad Barcepham de Paradiso. par. I. c. 16*

Sapientia Domum ædificantibus. Orere, & illuminare omnes, qui in tenebris & in umbra mortis commorantur.!

NOTÆ.

§ I ORATIO ad Orientem.] Jacob Patriarcha Genesis XLVII. 31. moriturus adoravit DEUM conversus ad lectuli caput. Quare? quia illud erat ad Orientem, quo se vertere solent adorantes: & cujus rei causa altaria ad Orientem extruuntur. Lyranus addit, quia caput lecti erat versus terram promissam, ad quam orantes se convertent, cum extra illam erant, ut constat Daniel, VI. 10. & lib. III. Reg. VII. 44. *Abulensis*, in Genes. XLVII. *Ribera* in Epist. ad Hebr. cap. XI. Numeror. II. in distributione castrorum duodecim Tribuum, præscribitur: *Ad Orientem Iudas figet tentoria.* Cur? An quia Oriens est locus dignissimus, qui debebatur Judæ Principum eminentissimo? An quia ex Iuda ortus est Christus, cujus nomen Oriens?

§. 12. ESSENI.] De his accuratè Nicolaus Serarius lib. 3. Trihæresum, ubi eorum disciplinam, mores, & cum his connexa explicat. De oratione ad ortum Solis hæc habet ex Josepho Priusquam Sol oriatur profani quidquam loqui nihil audent, sed patrias quasdam ad Solem ipsum preces dicunt, veluti supplicantes, ut oriatur verum. Essenos non vere ac propriè Solem præcatos, sed solum Solis auctorem ac moderatorem DEUM, Serarius bene sentit: hymnos tamen quosdam dixisse, in quibus per prosopopœiam Solem, ut felix faustusque oriretur omnibus appellarent, ad eum modum quo Danielis tertio sancti tres pueri *Benedicite Sol & Luna Domino*, ac David. Psal. CXLVIII. *Laudate eum Sol & Luna.* Aut verò ad Solem preces dicere non fuit aliud, quam versus Orientem precari, seu converso ad solem vultu. Fieri etiam potuit, ut è materiato Sole mentem sustulerint alius ad verum æternumque Solem, qui est DEUS. Quomodo canit Ecclesia.

Lux lucis & fons luminis. Dies diem illuminans.

Verusq; Sol illabere, Micans nitore perpeti.

Gentiles solebant Diis primam horam nunciare, quasi iis matutinae, & primæ salutationes essent gratissimæ. Iidem fores principum mane obsidebant, ut egredientibus obviam prodirent, ac salu-

salutem precarentur. Quod multis exemplis firmat Pineda Job xxxi. 36. num. 9. S. Hieronymus de quibusdam, quos Ezechiel cap. viii. arguit: Adorabant ortum Solis, eo quod contempto Domino, id est, creatore adorarent Solem, id est, Domini creaturam. Inter quos fortasse recensendus Pythagoras, qui Solem, Lunam alstraque cetera Deos autumabat, ut habet Laertius. Nonnulli rudes Christiani ac Priscillianistæ hæretici Solem orientem adorabant, quos redarguit S. Leo Sermone vii. de Nat. D. De talibus, inquit, *instituta* (Priscillianistarum videlicet) *illa etiam generatur impietas, ut Sol inchoatione diurna lucis exurgens à quibusdam insipientioribus de locis eminentioribus adoretur. Quod nonnulli etiam Christiani adeo religiose se facere putant, ut priusquam ad B. Petri Basilicam, quæ uni DEO vivo & vero est dedicata perveniant, superatis gradibus, quibus ad suggestum aræ superioris ascenditur, conversi corpore ad nascentem se Solem deflectant. & curvatis cervicibus in honorem se splendidi orbis inclinent. Quod fieri partim ignorantia vitio, partim paganitatis spiritu multum tabescimus & dolemus. Quia etsi quidam forte creatorem potius pulcri luminis, quam ipsum lumen, quod est Creatura, venerantur, abstinendum tamen est ab huius modi specu officii. Hæc S. Pontifex anxie, ne quid commune cum Priscillianistis, atque Gentilibus haberent fideles. Consule Baronium tom. i. Annal. Eccl. Anno Christi 58. num. 86.*

§. III. AVES diluculo cantillant ac Philomela nominatim suavissima sua melodia Solem prævenit, ac venientem quasi allicit, & salutatur. Sic fideles mane Solem justitiæ suis hymnis ac precibus salutent Sacerdotes maxime ut volucres cæli, & auroræ Philomelæ, sed & Cicadæ noctium; ut Eustochio commendat S. Hieronymus, & ut talis sit, desiderat: nimirum, orans adoransque Deum *dormiens atque consurgens, ut habetur Deuteronomii vi. 7. id est, dum cubitum concedis, seu cubas, & summo mane surgis.*

(:)

SER-